

Віталій Ю. Горбоконь
**ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

У статті проаналізовано підходи до визначення поняття «ресурсний потенціал». Досліджено співвідношення ресурсів з поняттями «активи», «майно», «капітал». Наведено типологію ресурсів автотранспортних підприємств, запропоновано заходи щодо формування ресурсного потенціалу.

Ключові слова: ресурси; ресурсний потенціал; активи; майно; капітал; автотранспортне підприємство.

Рис. 1. Табл. 1. Літ. 21.

Віталій Ю. Горбоконь
**ФОРМИРОВАНИЕ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА
АВТОТРАНСПОРТНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ**

В статье проанализированы подходы к определению понятия «ресурсный потенциал». Исследовано соотношение ресурсов с понятиями «активы», «имущество», «капитал». Приведена типология ресурсов автотранспортных предприятий, предложены меры по формированию ресурсного потенциала.

Ключевые слова: ресурсы; ресурсный потенциал; активы; имущество; капитал; автотранспортное предприятие.

Vitaliy Y. Horbokon¹
**RESOURCE POTENTIAL FORMATION
OF TRANSPORT COMPANIES**

The article analyzes the approaches to the definition of "resource potential", exploring resources in relation to the concepts "assets", "property", "capital". Typology of resources at motor transport companies is presented along with the measures on resource potential formation for these companies.

Keywords: resources; resource potential; assets; property; capital; motor transport company.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку економіки через об'єктивну обмеженість ресурсів перед суб'єктами господарювання постає проблема належного ресурсного забезпечення для виконання поставлених задач та реалізації стратегічних амбіцій. Ресурсне забезпечення, необхідне для досягнення підприємством поставлених цілей, характеризує поняття «ресурсний потенціал». Зважаючи на монопольне становище автотранспортних підприємств у більшості регіонів та їх важливу соціально-економічну роль, постає необхідність формування належного ресурсного забезпечення цих підприємств.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Проблема ресурсів та ресурсного потенціалу залишається дещо в тіні дослідження питань економічного потенціалу та його функціональних складових. Потребує з'ясування ряд питань, пов'язаних з визначенням сутності та змісту ресурсного потенціалу в контексті автотранспортних підприємств. Вивченням проблем ресурсів та ресурсного потенціалу займалися такі українські та зарубіжні вчені, як: С.Б. Алексеев [3], Л.Ф. Берднікова [4], О.А. Материнська [9], Н.Г. Міценко [11], В.А. Павлова

¹ Uzhhorod National University, Ukraine.

[13], С.Г. Рижук [16], Н.В. Святохо [18], С.Ю. Стексова [19], А.Дж. Стрікланд [20], А.А. Томпсон [20] та інші.

Метою дослідження є аналіз теоретичних засад формування ресурсного потенціалу, з'ясування змісту поняття «ресурсний потенціал», а також дослідження співвідношення між термінами «ресурси», «активи», «майно», «капітал», класифікація ресурсів автотранспортних підприємств.

Основні результати дослідження. Перш за все, слід визначити поняття «ресурси», які складають базис ресурсного потенціалу.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови одним із визначень ресурсу є наступне: «запаси чого-небудь, які можна використати в разі потреби» [6, 1216].

У Тлумачному словнику російської мови за редакцією С.І. Ожегова, ресурси – це запаси, джерела чого-небудь [12].

В Економічній енциклопедії за редакцією С.В. Мочерного знаходимо таке визначення: ресурси (фр. *ressource* – допоміжний засіб) – це основні елементи виробничого потенціалу, які має в розпорядженні система і які використовуються для досягнення поставлених цілей економічного розвитку [7, 206].

В Економічному словнику Б.А. Райзберга ресурси визначаються як «джерела, засоби забезпечення виробництва» [15, 325].

Відтак, ресурсами слід вважати не всі наявні в підприємства засоби чи об'єкти, а лише ті, відносно яких є необхідність у використанні, при чому не обов'язково для цілей виробництва.

У процесі розгляду співвідношення ресурсів та ефекту від їх використання з'являється поняття ресурсного потенціалу. Через неоднакове трактування ролі ресурсів у системі ресурсного потенціалу виникають певні труднощі у визначенні ресурсного потенціалу. Так, С.Ю. Стексова визначає ресурсний потенціал підприємства як сукупність накопичених ресурсів господарюючого суб'єкта, що характеризують можливості системи у реалізації цілеспрямованої діяльності з врахуванням впливу фактора внутрішнього і зовнішнього середовищ [19].

Л.Ф. Берднікова пропонує визначати ресурсний потенціал як характеристику наявності виробничих, фінансових та інноваційних ресурсів, які можуть бути активовані для ефективного функціонування в поточному періоді, а також резервів та можливостей мобілізації цих ресурсів, які можна використати для забезпечення безперебійної економічно вигідної роботи в перспективі [4, 203].

Представники російської наукової думки, яких було процитовано вище, наголошують на розумінні ресурсного потенціалу як суми ресурсів. Очевидно, що лише наявність ресурсів априорі не гарантує економічного успіху підприємства. Недоліком такого бачення є ігнорування управлінської складової в складі ресурсного потенціалу. Українські науковці звертають увагу не лише на наявність ресурсів, але й на спроможність їх використання.

О.А. Материнська та А.О. Ярова визначають ресурсний потенціал як сукупність матеріальних, нематеріальних, трудових, фінансових ресурсів, включаючи здатність робітників підприємства ефективно використовувати названі ресурси для виконання місії, досягнення поточних та стратегічних цілей підприємства [9].

О.М. Свіргун і В.В. Соколовська трактують ресурсний потенціал як сукупність ресурсів в розпорядженні підприємства, а також спроможність працівників і менеджерів використовувати ресурси з метою виробництва товарів (послуг) та отримання максимального прибутку [17].

В українській науковій думці, на відміну від російської, в ресурсний потенціал включається управлінська спроможність використати наявні ресурси з огляду на поставлені цілі.

А.А. Томпсон та А.Дж. Стрікленд зазначають: «досвід та знання компанії, інтелектуальний капітал, конкурентні можливості, унікальні навички, стратегічні активи, ринкові досягнення в сукупності складають її ресурсний потенціал, необхідний для успішної конкурентної боротьби. Успіх в цій боротьбі визначається також кількістю цих ресурсів та спроможністю компанії мобілізувати їх у потрібний момент [20, 136]. Американські вчені підходять до визначення ресурсного потенціалу з точки зору стратегічного управління. Показовим є те, що, на відміну від, скажімо, українських науковців, американці виходять з орієнтації на виживання компанії в умовах конкурентного ринку, а не досягнення певних цілей, оскільки досягнення бажаних обсягів виробництва чи отримання прибутку не гарантує виживання фірми у майбутньому.

Проаналізувавши різні підходи до визначення ресурсного потенціалу, автор дійшов висновку, що ресурсний потенціал є не просто сукупністю, а саме системою взаємодіючих між собою різних типів ресурсів. Рушійною силою механізмів взаємодії є управлінські спроможності персоналу підприємства. З огляду на це автор пропонує наступне визначення даного поняття: ресурсний потенціал – це система наявних у підприємства ресурсів та тих, які воно здатне мобілізувати за потреби та використати для ведення ефективної діяльності.

Ресурсний потенціал підприємства починає формуватися з моменту створення самого підприємства. Власне формування ресурсного потенціалу підприємства – це процес визначення накопичених ресурсів, їх структуризації та побудови організаційних форм ефективного використання.

При формуванні ресурсного потенціалу слід врахувати наступні положення:

- ресурсний потенціал є системою взаємозалежних елементів;
- ресурсний потенціал є динамічним утворенням, яке не можна сформувати лише механічним додаванням елементів;
- у процесі формування ресурсного потенціалу діє закон синергії;
- елементи ресурсного потенціалу мають функціонувати одночасно і в сукупності, що потребує оптимальної структури;
- складові ресурсного потенціалу мають бути адекватними характеристикам продукції чи послуг, що виробляються підприємством.

На етапі створення підприємства ним активно залучаються ресурси із зовнішнього середовища. Тут слід говорити про т.зв. потенціал ресурсів, тобто набір потенціалів окремих типів ресурсів. Основні параметри цього процесу залежать від встановлених цілей та пріоритетів діяльності підприємства, насамперед, отримання максимального прибутку.

У процесі діяльності підприємства відбувається взаємодія персоналу з іншими ресурсами, через що між ними налагоджуються системні зв'язки, що призводить до формування власне ресурсного потенціалу. Дане утворення стає цілісною системою, складові елементи якої набувають нових якісних характеристик.

Найвищим рівнем розвитку ресурсного потенціалу є рівень компетенцій. Компетенцією прийнято вважати здатність працівника (персоналу) підприємства досягати успіху у вирішенні поставлених завдань на основі ефективного використання знань, умінь, навичок, досвіду. На рівні компетенцій, звичайно, ресурсне забезпечення є необхідним, проте вирішальну роль відіграє якість управлінських рішень. Графічно логічна послідовність розвитку ресурсного потенціалу зображена на рис. 1.

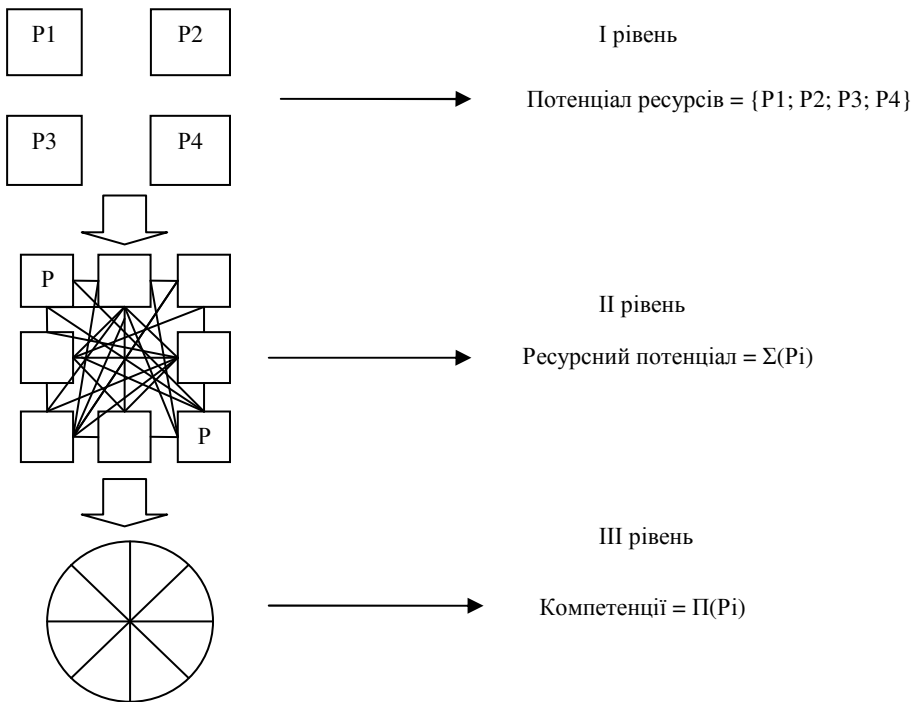

Рис. 1. Схеми розвитку ресурсного потенціалу підприємства, авторська розробка

Ефективне або неефективне, а відтак успішне або неуспішне, використання ресурсного потенціалу призводить до зміни величини та/чи структури ресурсного потенціалу. Збільшення, наприклад, відбувається у випадку зростання попиту на продукцію підприємства, що призводить до потреби залучення додаткових працівників, розширення матеріально-технічної бази, додаткових коштів тощо.

У процесі формування ресурсного потенціалу часто використовуються терміни «активи», «майно», «капітал», які інколи в даному контексті викори-

стовуються не за своїм первинним значенням. Їх співвідношення варто розглянути детальніше.

Й.М. Петрович вважає, що для того, щоб ресурс став активом він має задовольняти такі умови:

1) знаходитися у володінні підприємства (контролюватися підприємством);

2) мати достовірно визначену вартість у грошовому виразі [14, 69].

Згідно з визначенням, наведеним у чинному законодавстві України, **активи** – це ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до надходження економічних вигід у майбутньому [2]. Контроль у даному визначенні вказує на наявність певних сформованих правових відносин між підприємством та джерелами ресурсів.

Переважна більшість ресурсів, особливо ті, що мають речову основу, відображаються у Балансі підприємства, в активній його частині. Але Балансом не відображаються кількісно-якісний склад персоналу, якість організаційної структури, в певній мірі ті ресурси, що не мають матеріальної основи. Важливо, що активи завжди мають вартісну оцінку, а ресурс – необов'язково. Отже, актив майже завжди є ресурсом, проте ресурс не обов'язково є активом.

Аналізуючи поняття активу, автором було виявлено тісний зв'язок його з поняттям майна та похідним від нього терміном «майновий потенціал».

У Господарському кодексі України дано таке його визначення: «Майно – сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються в діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів» [1]. Аналогічно до активів, майно розглядається з точки зору вартісної оцінки. Відмінним є підхід до визначення: актив розглядається як джерело можливих вигід, майно – з позицій відносин власності. Підсумовуючи наведені вище визначення, слід сказати, що актив і майно характеризують міру забезпечення підприємством ресурсами, але з різних ракурсів – економічного і юридичного.

Близьким за змістом до трактування поняття ресурсів є капітал. Особливо детальний та глибокий аналіз капіталу було проведено І.А. Бланком [5]. Абстрагуючись від більшості іпостасей капіталу, запропонованих І.А. Бланком, на думку автора, слід виділити ті, в яких капітал найбільш тісно взаємодіє з ресурсами, а саме: як виробничий ресурс, як накопичена цінність та як джерело доходу. У першому значенні капітал виступає в ролі одного з видів факторів виробництва, тобто є економічним ресурсом, задіяним у процес створення благ. Другий варіант визначення капіталу характеризує його як запас економічних благ, накопичених в результаті минулої діяльності суб'єкта господарювання. У цьому визначенні проявляється подібність капіталу до активів та ресурсів (з точки зору ресурсного підходу). У третьому випадку капітал розглядається з точки зору його спроможності забезпечити власнику дохід. Таке визначення капіталу близьке до трактування економічного потенціалу за результативним підходом. Отже, в різних визначеннях капітал може прирівнюватися до ресурсу, активу або економічного потенціалу.

Досліджуючи проблему співвідношення цих понять, виявилось, що в законодавстві України відсутнє визначення терміну «ресурси», проте його використано при визначенні поняття «активи». Термін «капітал» безпосередньо не визначено, але фігурують його похідні (статутний, акціонерний тощо). Майно і активи вказують на суму наявних джерел доходу, проте характеризують їх з різних точок зору. Це ускладнює розуміння поняття «майновий потенціал», яким часто характеризують рівень матеріально-технічного забезпечення.

Переходячи до розгляду структури ресурсного потенціалу, автором встановлено багатоманітність думок щодо його визначення. Домінуючим підходом є поділ складових ресурсного потенціалу на об'єктивні та суб'єктивні. Об'єктивні складові пов'язані з матеріально-речовинною та особовою формою потенціалу. Це: виробничий, інноваційний, фінансовий потенціал та потенціал відтворення. Суб'єктивні складові пов'язані із спільною формою їх виявлення. До них належать: управлінський, науково-технічний, маркетинговий потенціали, потенціал організаційної структури управління. У даному випадку очевидним є застосування принципу функціонального поділу відповідно до спеціалізації.

Менш популярним є підхід на основі т.зв. субстанційного поділу ресурсів. Головною проблемою тут є чіткість ідентифікації та визнання кількісно-якісних характеристик набору ресурсів. Найчастіше до ресурсного потенціалу автори включають матеріальні, кадрові (трудова), фінансові, інформаційні ресурси, а в багатьох випадках – технологічні, інвестиційні, інноваційні та нематеріальні ресурси. На думку автора, виділення останніх з перерахованих ресурсів більш характерне при функціональному поділі ресурсів.

Автор є прихильником субстанційного підходу до структуризації ресурсного потенціалу підприємства і поділяє думку Н.С. Краснокутської [8] про те, що типових груп ресурсів має бути якнайменше. Виходячи з цього, слід виділити т.зв. первинні ресурси, з яких починається формування потенціалу підприємства в цілому, а саме:

- людські ресурси;
- матеріальні ресурси;
- фінансові ресурси;
- інформаційні ресурси.

Людськими ресурсами слід вважати наявних або потенційних працівників підприємства, їх здібності до фізичної та інтелектуальної праці, набуті навички, досвід, знання, психоемоційні характеристики. У цьому понятті відображається весь спектр характеристик людини як з точки зору суб'єкта та об'єкта економічних відносин, так і носія результатів суспільного прогресу, а також особистості. На даному етапі, на думку автора, неприйнятне використання понять «кадри», «персонал» або «трудова ресурси».

Матеріальними є ресурси, що охоплюють всі ресурси, які мають натурально-речову форму. Може здатися, що вони є тотожними об'єктивній складовій альтернативного підходу. Вони включають у себе всі елементи, що мають матеріальну природу, незалежно від цільового чи функціонального поділу, а саме: земля, будівлі, споруди, машини, обладнання, сировина, паливо, запасні частини тощо.

Фінансові ресурси – це наявні в підприємства кошти у фондовій та нефондовій (готівка, кошти на банківських рахунках) формах. Фінансові ресурси через участь у процесі суспільного обміну змінюються на інші види ресурсів.

Інформаційні ресурси – це будь-які носії інформації про середовище існування. Б.М. Мізюк визначає термін «інформація» як відомості про якусь подію, діяльність, розвиток певного процесу, які розглядаються к результату передачі цих відомостей від об'єкта до суб'єкта [10, 8–9]. Інформація, за своєю сутністю, є поняттям об'єктивним, проте її відображення у свідомості людини накладає суб'єктивний відбиток на розуміння її сутності. Через це виникають поняття «дані», «знання», що є результатом обробки інформації. Важливою властивістю інформаційних ресурсів є фіксація на матеріальних носіях, тому інформація є нематеріальною, проте її носіями (джерелами) є матеріальні об'єкти.

4 групи ресурсів, запропоновані вище, є первинними за своїм походженням, оскільки існують поза підприємством і незалежно від нього. Уже внаслідок внутрішньо-організаційних відносин підприємства вони перетворюються в т.зв. вторинні (похідні) ресурси. Тому ресурсний портфель підприємства, на думку автора, матиме наступний вигляд:

- технічні ресурси;
- паливно-сировинні ресурси;
- просторові ресурси;
- кадрові ресурси;
- управлінсько-організаційні ресурси;
- фінансові ресурси
- інформаційні ресурси;
- ділові ресурси.

Важливо, що в авторській розробці виділяються ресурси не за конкретно цільовим призначенням на кшталт виробничих, інноваційних чи інвестиційних, в ролі яких можуть виступати різні частини вищенаведених типів, а за їх природою та сферою використання.

Підходячи до характеристики ресурсів автотранспортних підприємств, необхідно враховувати, що потенціал є властивістю ресурсів у досягненні наміченого ефекту. Оскільки ресурси є поняттям загальним, то в матеріальному світі їм відповідають предмети та об'єкти, які є втіленням ресурсів, а тому є носіями ресурсного потенціалу.

Враховуючи специфіку автотранспортних підприємств та власний підхід до класифікації ресурсів, автор пропонує характеристику типових ресурсів (табл. 1).

Висновки. Необхідною умовою успішної економічної діяльності підприємства є формування оптимального за складом та величиною ресурсного потенціалу. В умовах роботи автотранспортних підприємств ресурсний потенціал формується з матеріально-технічного, кадрового, фінансового забезпечення та сприйняття в ринковому середовищі існування.

Таблиця 1. Характеристика ресурсів автотранспортного підприємства, авторська розробка

Назва групи ресурсів	Носій потенціалу	Зміст ресурсу
1. Технічні ресурси	Транспортні засоби: автобуси, мікроавтобуси, легкові, вантажні автомобілі, причеи, напівпричеи, цистерни, бензовози. Компресори, паливо-заправні колонки, станки різного профілю. Запасні частини, агрегати, акумулятори, шини. Інвентар, інструмент. Апаратне забезпечення управління підприємством: офісна техніка.	Потужність двигуна, тип коробки передач, швидкість, габарити, маса, пасажиромісткість, вантажопідйомність, енергозатратність (на 1 км пробігу), сумарний пробіг, клас; ремонтпридатність, технічний стан; строк служби.
2. Паливно-сировинні ресурси	Паливо-мастильні матеріали: бензин, дизельне паливо, біодизель, зріджений природний газ (метан, пропан, бутан), етанол; оливи (рідкі мастила – моторне, трансмісійне, гідравлічне), пластичні мастила; мінеральні мастила. Експлуатаційні матеріали: фарби, лаки, антифризи, гальмівні рідини, мийні засоби. Будівельні матеріали, смоли, пластмаси.	Марка, концентрація (октанове/цетанове число), вміст, фізико-хімічні властивості (температура загорання, застигання), морозостійкість, густина, фізичний стан.
3. Просторові ресурси	Території: місця для паркування ТЗ, заправні станції. Будівлі: гараж-стоянка, бокси, естакади, ремонтні майстерні, мийки. Інженерні комунікації.	Площа, координати в просторі, відстані до точок розміщення клієнтів.
4. Кадрові ресурси	Виробничий персонал: водії, механіки, слюсарі, токарі, зварювальники, ковалі, мотористи, електрики. Невиробничий персонал: керівники, (директор начальник автоколони, головні механік, інженер, бухгалтер) спеціалісти (інженери, економісти, бухгалтери, медперсонал, диспетчер).	Освіта, кваліфікація, знання, навички, вміння, психофізіологічні якості, культура праці, дисципліна праці, здатність до творчої діяльності, комунікації, мотивація, ноу-хау, здатність до адаптації, здатність працювати в команді.
5. Управлінсько-організаційні ресурси	Персонал підприємства. Базові документи: Статут, філософія, стратегія розвитку, кодекси поведінки. Внутрішня та офіційна документація: накази, розпорядження, довідки, акти тощо.	Управлінські здібності керівного складу, менеджмент підприємства. Структура управління, філософія управління, організаційна культура, гнучкість системи управління, фірмове найменування, програмне забезпечення, торгові знаки, винаходи, корисні моделі, ліцензії, модель управління інформаційними потоками на підприємстві

Закінчення табл. 1

Назва групи ресурсів	Носій потенціалу	Зміст ресурсу
6. Фінансові ресурси	Власні кошти. Залучені кошти. Цільове фінансування.	Прибуток, амортизаційні відрахування; кредити, лізинг, позики, розміщення акцій та інших цінних паперів, кредиторська заборгованість, внески засновників, дивіденди. Субвенції, дотації, страхові виплати.
7. Інформаційні ресурси	Друковані джерела: підручники, посібники, довідники, атласи, карти. Електронні джерела: Інтернет, диски, флеш-носії, мобільні навігаційні пристрої (GPS). Оперативні документи: транспортні листи, зведення, плани, графіки.	Бази даних; системне забезпечення; інформаційні технології; технічна, конструкторська, технологічна, ремонтно-експлуатаційна інформація; економічна інформація; комерційна таємниця.
8. Ділові ресурси	Зв'язки та відносини з клієнтами, партнерами, постачальниками, фінансовими установами, органами держаної влади і місцевого самоврядування, колективом.	Репутація, бренд, реклама, лояльність клієнтів, інтенсивність контактів з контрагентами, тиск з боку влади, лобі, кредитна історія, формальні і неформальні коаліції, членство в асоціаціях, психологічний клімат у колективі, соціальна відповідальність, історія погашення кредиторської заборгованості, якість послуг, цінова політика, дотримання законодавства, сплата податків.

1. Господарський кодекс України від 25.11.2014 №436-15 // zakon.rada.gov.ua.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 15.10.2014 №996-14 // zakon.rada.gov.ua.
3. *Алексєєв С.Б., Жебокритський Є.І.* Визначення поняття «ресурсний потенціал підприємства» // Держава та регіони.— Серія: Економіка та підприємництво.— 2014.— №2.— С. 53–56.
4. *Берднікова Л.Ф.* Ресурсний потенціал організації: поняття і структура // Вектор науки ТГУ.— 2011.— №1.— С. 201–203.
5. *Бланк І.А.* Управление формированием капитала. — К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. — 512 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.; Ірпінь: Перун, 2005. — 1728 с.
7. Економічна енциклопедія: У 3-х т. / Відп. ред. С.В. Мочерний — К.: Академія, 2002. — Т. 3. — 952 с.
8. *Краснокутська Н.С.* Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 352 с.
9. *Материнська О.А., Ярова А.О.* Ресурсний потенціал підприємства: проблеми та шляхи його вирішення // nauka.kushnir.mk.ua.
10. *Мізюк Б.М.* Інформаційна природа управління // Економіка та держава.— 2012.— №2.— С. 8–13.
11. *Мищенко Н.Г., Кумечко О.І.* Ресурсний потенціал підприємства: сутність, структура, стратегія використання // Науковий вісник НЛТУ України.— 2010.— №20.9.— С. 193–198.
12. *Ожегов С.И.* Толковый словарь русского языка // www.ozhegov.com.
13. *Павлова В.А., Кузьменко О.В.* Оцінювання ресурсного потенціалу // Держава та регіони.— Серія: Економіка та підприємництво.— 2010.— №1.— С. 152–156.
14. *Петрович Й.М., Кім А.Ф., Семенів О.М.* Економіка підприємства: Підручник. — Львів: Новий Світ-2000, 2004. — 680 с.

15. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш. Словарь современных экономических терминов. – 4-е изд. – М.: Айрис-пресс, 2008. – 480 с.
16. Рыжук С.Г., Овачук Е.И. Ресурсный потенциал организации // Вестник Алтайского государственного аграрного университета. – 2012. – №11. – С. 115–119.
17. Свіргун О.М., Соколовська В.В. Ресурсний потенціал підприємства: теоретичні аспекти // www.rusnauka.com.
18. Святохо Н.В. Теоретические аспекты понятия «ресурсный потенциал» // dspace.nbuv.gov.ua.
19. Стексова С.Ю. Методология определения ресурсного потенциала строительного предприятия // Менеджмент в России и за рубежом. – 2007. – №4 // www.mevgiz.ru.
20. Томпсон-мл. А.А., Стрикленд-III А.Дж. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа / Пер. с англ. – 12-е изд. – М.: Вильямс, 2009. – 928 с.
21. Федонін О.С., Репіна І.М., Олексюк О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2004. – 316 с.

Стаття надійшла до редакції 6.01.2015.